

УДК 37.012:004.775(045)

Ольга СОКОЛЮК,

Комунальний заклад “Харківська гуманітарно-педагогічна академія”
Харківської обласної ради, м. Харків

ГЕНЕЗА ПОНЯТТЯ “ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ” – СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД

У статті автором на основі аналізу науково-педагогічної, спеціальної літератури та сучасних наукових досліджень проаналізовано генезу поняття “інформаційно-освітнє середовище” від 70–80 років ХХ століття до сучасності. Розглянувши ознаки освітнього та інформаційного середовищ, надані науковцями, автором виокремлено найбільш значущі ознаки інформаційно-освітнього середовища, уточнено поняття “інформаційно-освітнє середовище”.

Ключові слова: середовище, інформаційне середовище, освітній процес, генеза, інформаційно-освітнє середовище.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасна політика України щодо інформатизації освіти представлена законодавчою базою, зокрема: Законом України “Про вищу освіту” (2014 р.), Національною стратегією розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. У змісті кожного із цих документів обґрунтовується необхідність упровадження інформаційно-комунікаційних технологій у сфері освіти.

Так, підготовка конкурентноспроможних майбутніх фахівців у вищих педагогічних навчальних закладах можлива лише при застосуванні новітніх інформаційно-комунікаційних технологій та он-лайн спілкуванні з науково-педагогічними працівниками, що можливе лише за наявності інформаційно-освітнього середовища ВПНЗ.

© Соколюк О.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Аналіз психолого-педагогічних джерел свідчить про те, що питання необхідності використання інформаційно-комунікаційних технологій у освітньому процесі досліджували: С. Атанасян, І. Захарова, К. Кречетніков, О. Соколова (формування інформаційно-освітнього середовища ВНЗ); О. Андреев, А. Ахаян, В. Яріков (інформаційно-освітнє середовище дистанційного навчання); А. Ахаян, В. Биков, Ю. Жук, І. Захарова, Ю. Мануйлов, М. В. Моїсеєва, В. Мозолін, І. Роберт, В. Кухаренко (модельовання та проектування освітнього й інформаційно-освітнього середовища); А. Алексюк, А. Андрющук, І. Богданов, О. Зайцев, С. Заславська, Т. Ільїна, Е. Лузик, П. Москаленко, П. Сікорський, А. Фурман, П. Юцявичене (розроблення інноваційних технологій навчання).

Мета статті – на основі аналізу науково-педагогічної, спеціальної літератури та сучасних наукових досліджень проаналізувати генезу поняття “інформаційно-освітнє середовище” та уточнити його сутність.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток уявлень про інформаційно-освітнє середовище став предметом досліджень ще в кінці 70–80-х років ХХ ст. (Ю. Первіна, Д. Сьюзел, Д. Джонассена вважали, що для забезпечення якості надання освітніх послуг необхідним є перехід до навчальних середовищ на основі комп’ютера.

У 90-ті роки ХХ ст. поняття “інформаційний простір” та “інформаційне середовище” зустрічаємо в працях Р. Абдеева, Б. Гершунського, Е. Скрібіцького, А. В. Хуторського та інших, які доводили перспективність застосування інформаційних технологій в освітньому середовищі ВНЗ загалом, та вищому педагогічному навчальному закладі зокрема як необхідну умову забезпечення якості вищої освіти. Е. Семенюк вважає, що інформаційне середовище, створене засобами нових інформаційних технологій, є складовою частиною середовища навчання, “своєрідною результуючою всіх інформаційно-знанневих і комунікаційних потоків, на перетині яких знаходиться людина” [1]. М. Моїсеєва [2], аналізуючи типи середовищ в освіті, зазначає, що інформаційне середовище вивчалось в різних аспектах: як одна із сторін

діяльності. Людина при цьому розглядалася як учасник комунікаційного процесу, тобто в основному з погляду своєї здатності представити особисте знання в тій формі, у якій це знання може бути відчужене, тобто у формі інформації; як система форм комунікації, що історично склалися; як створена всім суспільством інформаційна інфраструктура, що дозволяє здійснити комунікативну діяльність у масштабах, відповідних рівню розвитку цього суспільства: видавництва, бібліотеки, інформаційні центри, банки даних, засоби масової інформації тощо.

У межах даного дослідження важливим є аналіз роботи Л. Панченко “Теоретико-методологічні засади розвитку інформаційно-освітнього середовища університету” [3]. Дослідниця зазначає, що інформаційно-освітнє середовище як складна, багатовимірна реальність вивчалася в багатьох аспектах:

як засіб розвитку самостійної роботи студентів при вивченні іноземної мови (О. Зайцева), як чинник розвитку інформаційної культури майбутнього вчителя (Н. Сизінцева), як засіб підвищення ефективності навчання в університеті (О. Ардєєв);

педагогічні основи розвитку інформаційного середовища ВНЗ (О. Соколова);

теоретичні засади становлення педагога в інформаційному середовищі (Г. Абрамян);

система формування готовності вчителів до конструювання інформаційного освітнього середовища предметного навчання (Є. Кулик);

дидактичні умови розвитку дистанційної освіти в інформаційному просторі педагогічного університету (В. Яріков);

дистанційна підтримка освітньої діяльності педагогів (А. Ахаян); окремі елементи середовища, наприклад, вишівська бібліотека в інформаційно-освітньому середовищі (Т. Єрмоєнко);

предметний сегмент освітнього інформаційного середовища і методика його використання в математичній освіті інженерів (О. Зиміна);

інформаційно-правовий та інформаційно-логічний компоненти середовища телекомунікаційного навчання (В. Мозолін);

як об'єкт проектування (К. Кречетніков, І. Захарова, О. Казанська, М. Нежуріна та ін.) і соціального вимірювання (Н. Мельникова);

як основа для формування науково-інформаційного простору університету (В. Богословський, М. Потьомкін);

технологічні аспекти побудови ІОС технічного університету (О. Казанцева, В. Гужов, С. Астанін, М. Нежуріна та ін.) [3].

Проаналізувавши ознаки освітнього інформаційного середовища, надані вище цитованими науковцями, ми виокремили як найбільш значущі такі: засіб розвитку самостійної роботи студентів; педагогічні основи розвитку даного середовища ВНЗ; теоретичні засади становлення педагога в цьому середовищі; система формування готовності вчителів до його конструювання; дидактичні умови розвитку дистанційної освіти в інформаційному просторі педагогічного університету; дистанційна підтримка освітньої діяльності педагогів у цьому середовищі; його предметний сегмент. Дані ознаки свідчать про те, що всі науковці розглядають інформаційно-освітнє середовище як обов'язків компонент освітнього процесу вищого навчального закладу, завдяки якому формуються професійна компетентність майбутніх фахівців та розвивається професійна компетентність науково-педагогічних працівників.

Аналіз наукових джерел переконує, що пошуки учених спрямовані на конкретне визначення поняття “інформаційно-освітнє середовище” та його ознаки. Відповідно до мети статті проаналізуємо генезу даного поняття.

Інформаційно-освітнє середовище науковці розглядають як:

системно організовану сукупність інформаційного, технічного, навчально-методичного забезпечення, нерозривно пов'язану з людиною як суб'єктом освітнього процесу [3];

системно організовану сукупність освітніх установ і органів управління, банків даних, локальних і глобальних інформаційних мереж, книжкових фондів бібліотек, систему їх предметно-тематичної, функціональної і територіальної адресації і нормативних документів, а також сукупність засобів передачі даних, інформаційних ресурсів,

протоколів взаємодії, апаратно-програмного й організаційно-методичного забезпечення, що реалізують освітню діяльність [4];

педагогічну систему та її забезпечення (фінансово-економічна, матеріально-технічна, нормативно-правова і маркетингова підсистеми та підсистема менеджменту) [5];

складова система, що “акумулює інтелектуальні, культурні, програмно-методичні, організаційні і технічні ресурси, забезпечує можливості продуктивної пізнавальної діяльності тих, хто навчається” [6].

А. Харківська під середовищем ВНЗ розуміє сукупність усіх об’єктів, зміна властивостей яких впливає на освітню систему ВНЗ, а також об’єктів, властивості яких змінюються під впливом функціонування освітньої системи [7].

Погоджуючись із аналізом, проведеним Л. Панченко, про те, що “незважаючи на значні розбіжності, загальним в інтерпретації наведених означень поняття ІОС є те, що маються на увазі системні сукупності, такі, що забезпечують організацію педагогічного процесу на базі інформаційних комунікаційних технологій. При цьому в різних пропорціях у відповідних визначеннях присутні технологічний і педагогічний аспекти” [3], вважаємо за доцільне зробити уточнення й визначати інформаційно-освітнє середовище як інтегральний системний засіб підвищення ефективності освітнього процесу (через взаємозв’язок наукової, профорієнтаційної, виховної, фізкультурно-оздоровчої та спортивної робіт, організацію навчально-виробничої діяльності, роботи ректорату, вченої та науково-методичної рад, психологічної служби, юрисконсульта, бібліотеки, адміністративно-господарської діяльності тощо) за допомогою сукупності засобів передачі інформації.

Висновки. Отже, здійснивши аналіз науково-педагогічної, спеціальної літератури та сучасних наукових досліджень щодо генези поняття “інформаційно-освітнє середовище”, було виявлено основні ознаки освітнього інформаційного середовища та уточнено його сутність.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Проведене дослідження не вичерпує багатоаспектної проблеми використання

інформаційно-освітнього середовища в умовах будь-якої організації загалом та вищих педагогічних навчальних закладів зокрема.

Аналіз результатів дослідження підтверджує необхідність нового етапу наукового пошуку в напрямі удосконалення інформаційно-освітнього середовища вищого педагогічного навчального закладу для підготовки висококваліфікованих, конкурентноспроможних фахівців.

Список використаної літератури

1. Семенюк Э. П. Информатизация общества, культура, личность / Э. П. Семенюк // Научно-техническая информация. – Серия 1. Организация и методика информационной работы. – 1993. – № 1. – С. 6–14.
2. Моисеева М. В. Виды сред в образовании [Электронный ресурс] / М. В. Моисеева. – Режим доступа : <http://courses.urfu.ac.ru/eng/u7-9.html>
3. Панченко Л. Ф. Теоретико-методологічні засади розвитку інформаційно-освітнього середовища університету : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.10 / Панченко Любов Феліксівна; Луганський нац. ун-т імені Тараса Шевченка. – Луганськ, 2011. – 508 с.
4. Ильченко О. А. Организационно-педагогические условия разработки и применения сетевых курсов в учебном процессе : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. пед. наук : спец. 13.00.08 “Теория и методика профессионального образования” / О. А. Ильченко. – М., 2002. – 20 с.
5. Андреев А. А. Прикладная философия открытого образования: педагогический аспект / А. А. Андреев, В. И. Солдаткин. – М. : МГОПУ, 2002. – 168 с.
6. Захарова И. Г. Формирование информационной образовательной среды вуза : автореф. дис. на соиск. учен. степ. д-ра пед. наук : спец. 13.00.01 “Общая педагогика, история педагогики и образования” / И. Г. Захарова. – Тюмень, 2003. – 40 с.
7. Харківська А. А. Теоретичні та методичні засади управління інноваційним розвитком вищого навчального педагогічного закладу : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.06 / Харківська Алла Анатоліївна ; ДЗ “Луганський нац. ун-т імені Т. Шевченка”. – Луганськ, 2012. – 596 с.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Харківська А. А.

Стаття надійшла до редакції 9.12.2016.

Соколюк О. Генезис понятия “информационно-образовательная среда” – современный взгляд

В статье автором на основе анализа научно-педагогической, специальной литературы и современных научных исследований проанализированы генеза понятия “информационно-образовательная среда” от 70–80 годов XX века до современности. Рассмотрев признаки образовательной и информационной сред, предоставлены учеными, автором выделены наиболее значимые признаки информационно-образовательной среды, уточнено понятие “информационно-образовательная среда”.

Ключевые слова: *среда, информационная среда, образовательный процесс, генезис, информационно-образовательная среда.*

Sokolyuk O. The Genesis of notion “Information educational environment” is the modern aspect

Training competitive professionals in higher pedagogical educational establishments is only possible when using advanced information and communication technologies and on-line communication with scientific and pedagogical workers, which is only possible if you have the information-educational environment of higher pedagogical educational establishments. That is mentioned in the Law of Ukraine “About Higher Education” (2014), the National Strategy for the Development of Education in Ukraine for the period until the year 2021.

Based of scientific-pedagogical, special literature and modern scientific research the author has analyzed the developing of notion of “information-educational environment” from 70-80 years of the 20th century to the present in the article.

Analyzing the features of educational information environment provided by scientists, the author singled out the most significant ones. They are: a means of development of students individual; pedagogical bases of development of the higher educational establishments environment; theoretical principles of formation of the teacher in this environment; system formation of teacher readiness to his/her development; educational conditions for the development of distance education in the information space of

the Pedagogical University; remote teachers educational activities support in this environment; its substantive segment. These features indicate that all scientists examine information-educational environment as a required component of the educational process of higher educational establishment, with the help of which the professional competence of future specialists is forming and professional competence of teaching staff is developing.

The notion of “information-educational environment” as integral systemic means of improving the efficiency of the educational process (through the relationship of scientific, professional, educational, and sports-recreational and sports work, organization of training and practice activities, administration, academic, scientific and methodical councils, psychological services, legal counsel, library administrative activity, etc.) using the totality of means of information transfer is defined more precisely.

The author comes to the conclusion that the research does not exhaust multi-aspect problems of using information-educational environment in the conditions of any organization in general and higher pedagogical educational establishments in particular. Analysis of the results of the research confirms the need for a new stage of scientific research at the direction of the improvement of information and educational environment of higher pedagogical educational establishment for the training of highly qualified competitive specialists.

Keywords: *environment, information environment, educational process, genesis, information educational environment.*